

DATE PRIVIND ÎNCEPUTURILE ȘCOLII ELEMENTARE ÎN LIMBA ROMÂNĂ ÎN SIGHETUL MARMĂȚIEI

PROF. DR. ION M. BOTA

Începuturile învățământului elementar în limba română sunt foarte vechi, foarte probabil la finele veacului al XVII-lea, dar în mod sigur ele se situează la finele veacului al XVIII-lea, când împărăteasa Maria Terezia, prin promulgarea legii "Ratio Educationis" (Planul de învățământ), în 1777, a acordat dreptul folosirii limbii materne a copiilor în școlile din toate regiunile imperiului său multinațional. În aceste condiții și românii din orașul Sighetul Marmăției, peste 150 de familii în jurul anului 1800, au avut măcar o secție în limba română în cadrul școlii parohiale din acest oraș.

Cum până la această dată nu dispunea încă de o atestare documentară a unei școli ori măcar secții în limba română privind învățământul elementar nu putem afirma decât cu multă probabilitate existența unui învățământ elementar în limba română în Sighetul Marmăției în jurul anului 1800.

Prima atestare documentară privitoare la existența activă a unui învățământ elementar în limba română în orașul Sighetul Marmăției, ne-o dă o însemnare pe un Octoih manuscris păstrat la biserica din Berbești, datând din anul 1820. Iată conținutul acestei însemnări: "Am scris acest Octoih spre folosul pruncilor celor rumânești și pentru că nu sunt destule cărți rumânești spre treaba școalelor, m-am ostenit de l-am scris cu toată nărvneala, eu, nevrednicului robul lui Dumnezeu Teodor Uibardii. Iară, de cumva cineva va afla ceva pahiba intru acest Octoih, cu ertare, să îndrepte cu duhul blândețelor. Am scris la anul 1820, atunce am fost dieac și dascăl în orașul Sighetli, în luna lui decevrie". (Mai multe la Ion Bârlea, Însemnări din bisericile Maramureșului, București, 1909, p. 18). Se vede că acest dascăl român Teodor Uibaldi era învățat și cu multă dragoste pentru știința de carte în limba română, ceea ce l-a determinat să scrie Octoihul folosit atunci ca și manual de citire în școlile rumânești alături de Ceaslov, Psaltire și Bucoavne.

Foarte probabil că era fiul său Nicolae Uibaldi, cantorul bisericii rutene din Sighet, între anii 1864-1867, care va funcționa ca și profesor de cant și tipic la Preparandia română marmățiană de sub directoratul vicarului Mihail Pavel. Se vede că acesta știa cântările bisericești și tipicul necesar pregătirii cantorilor -docenți români destinați școlilor din satele maramureșene, chiorene, ugcene și sătmărene. (A se vedea: Tit Bud, Analele Asociațiunii pentru cultura poporului român din Maramureș (1860-1905), Gherla, 1906, p. 12, ș.c. 1.).

Din 1871 ia ființă prima parohie greco-catolică română în Sighetul Marmăției prin osârdua vicarului Mihail Pavel, în ciuda tuturor mașinațiunilor clerului rutean de la Muncaci. Până atunci numeroasa

populație românească din Sighet frecvența slujbele divine la biserica ruteană (erau abia 60 de familii rutene în oraș, față de circa 120 române în anul 1850. A se vedea: Féynes Elek, Magyarország geografiai szótára, III Kötét, Pesten, 1851) sau la capela piariștilor, unde din 1860 se făceau slujbe și în românește. Între anii 1871-1900 a activat cantor-docente la Școala confesională greco-catolică română din Sighetul Marmației Grigore Ioan învățând 60 de elevi români (Vezi mai multe la: Tit Bud, Însemnări și date despre înființarea parohiei greco-catolice române din Sighetul Maramureșului, Gherla, 1905, p. 8, 22.).

Deci, școala românească activa cu cel puțin 72 de ani mai înainte de 1892 cum o cunoșteau unii dintre propunătorii afișării plăcii comemorative cu data de 1892. Prin 1900 activa ca și cantor-docente la această școală Petru Pop din Giulești, viitorul director al căminului de ucenici sighetean din perioada interbelică, unchiul juristului Ion David, mort la Petroșani în 1942, după ce fu hirotonisit probabil la dorința sa cu pregătirea respectivă făcută în prealabil sub îndrumarea superiorilor competenți. Acolo se refugiase și se îngropase. În perioada interbelică au activat aici învățătorii vrednici Mureșanu și Nemeth. Probabil și Sofronie din Sarasău.

În ceea ce privește zidirea clădirii acestei școli s-a făcut din donația Episcopului Mihail Pavel 1000 de floreni, Dr. Ioan Mihalyi 1000 de floreni, vicarul Tit Bud 4000 de floreni și restul alte donații ale credincioșilor români din Sighet (Unirea, nr. 11 din martie 1899, Blaj). Inaugurarea acestui local școlar s-a făcut sub vicarul Tit Bud în 1892. Tot sub îndrumarea lui personală s-a zidit și biserica românească din Sighet. (Unirea, nr. 53, Blaj, 1917). La moartea sa, 19 august 1917, Tit Bud a lăsat o fundație de 40.000 de coroane pentru nevoile instituțiilor culturale sighetene.

FLOREȘTI - CLUJ, 6 aprilie 1984